

Ion SLISARENCO,

lector universitar al Catedrei „Științe penale”

a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI, master în drept, doctorand

CONCEPTUL OMORULUI SĂVÂRȘIT ÎN STARE DE AFECT

Rezumat

Studierea esenței omorului săvârșit în stare de afect prezintă o vădită actualitate reieșind din faptul că în ultimul timp, în societate a început a fi cercetat nu numai aspectul exterior al faptei care se comite în realitatea obiectivă, ci tot mai des se pune în discuție personalitatea făptuitorului și a victimei, aspectul psihologic, trăirile interne și influența mediului exterior asupra psihicului subiectului atât activ, cât și pasiv al infracțiunii, precum și a modalităților de răsfrângere a acestor aspecte asupra comportamentului legal sau ilicit al persoanei.

Cuvinte-cheie: drept la viață, omor, omor în stare de afect, afect psihologic, responsabilitate, responsabilitate redusă, irresponsabilitate etc.

Summary

Studying the essence of murder committed in state of affect has a current manifest given that, lately, in society it began to be investigated not only the appearance of the committed act, but more often they discuss about personality of the offender and the victim; psychological aspect, internal feelings and external environment influence on the psyche of the subject actively and passively, and arrangements of these issues spill on the legal or illicit behavior on the person.

Keywords: right to life, murder, murder in state of affect, psychological state of affect, responsibility, limited responsibility, irresponsibility, etc.

Introducere. Dreptul la viață este un drept declarat și protejat atât prin intermediul actelor naționale, cât și al celor internaționale, care apără viața persoanei ca un drept ce nu poate fi restabilit odată ce a fost lezat. Legiuitorul a incriminat diverse acțiuni infracționale ce atentează la viața umană, incriminând și fapta prejudiciabilă de omor săvârșit în stare de afect ca componentă cu circumstanțe atenuante prevăzută la art.146 C.pen. al RM.

Norma de incriminare respectivă prezintă un interes vădit anume prin faptul că legiuitorul a prevăzut apărarea drepturilor și intereselor legitime ale ambilor subiecți ce participă la raportul juridico-penal litigios, atât persoana ce comite fapta prejudiciabilă, cât și victima acesteia. Complexitatea acestei norme constă în faptul că pe lângă apărarea dreptului la viață a victimei, este apărât și dreptul făptuitorului la integritate fizică și psihică, ce a fost lezat în urma acțiunilor ilegale sau imorale ale victimei, incriminând fapta ca o componentă unică de infracțiune, constituind în același timp și o circumstanță atenuantă pentru autor în comparație cu omorul intenționat prevăzut la art.145 C.pen. al RM ca componentă de bază.

Suportul metodologic și teoretico-științific al cercetării de față îl constituie un complex de metode general-științifice, bazate pe cunoștințe juridico-penale și criminologice, care au asigurat unitatea analizei gnoseologice a infracțiunii de omor săvârșit în stare de afect în interconexiunea sa cu alte infracțiuni omogene, precum și cu măsurile juridice și sociale care ar contribui la diminuarea și preîntâmpinarea lui. Dintre metodele aplicate am evidențiat metoda sistemică, comparativă, istorică și sociologică. În cadrul studiului, s-a apelat la un șir de procedee logice precum: analiza și sinteza, abstractizarea și generalizarea, inducția și deducția. Au fost utilizate asemenea principii filosofice generale, ca: obiectivitatea, istorismul, legătura dintre teorie și practică.

Conținut de bază. Studiarea esenței omorului săvârșit în stare de afect prezintă o vădită actualitate reieșind din faptul că în ultimul timp, în societate a început a fi cercetat nu numai aspectul exterior al faptei care se comite în realitatea obiectivă, ci tot mai des se pune în discuție personalitatea făptuitorului și a victimei, aspectul psihologic, trăirile interne și influența mediului exterior asupra psihicu-

lui subiectului atât activ, cât și pasiv al infracțiunii, precum și a modalităților de răsfrângere a acestor aspecte asupra comportamentului legal sau ilicit al persoanei.

Circumstanțele care sunt incluse în prevederile art.146 C.pen. al RM reprezintă stări emoționale ce formează aspectul emotiv și alături de celelalte două aspecte intelectual și volitiv, luate în ansamblu, participă la formarea vinovăției făptuitorului pentru fapta pe care o săvârșește, și ce influențează direct comportamentul făptuitorului în momentul comiterii actului infracțional, fiind forța motrice care ajută la depășirea pragului infracțional și care este numită „starea de afect”.

Putem defini omorul săvârșit în stare de afect ca fiind privarea ilegală și intenționată de viață a unei persoane ca urmare a acțiunilor ilegale și imorale ale victimei care au condiționat iritarea proceselor psihice ale subiectului activ și stoparea lor.

Pentru a înțelege esența acestei fapte este necesar să definim noțiunea de „stare de afect”. În literatura juridico-penală s-au raliat mai multe opinii referitoare la definirea stării de afect, însă o considerăm ca fiind cea mai reușită pe cea a autorului V. Bujor.

Astfel, V. Bujor definește starea de afect ca fiind o stare a psihicului omului, în care acesta, deși își dă seama de acțiunile sale, în mare măsură pierde controlul asupra propriilor sale acțiuni și capacitatea de a le conduce [4, p.18].

În acest caz omul acționează în stare de afect fiziologic.

În această ordine de idei, important este a nu confunda starea de afect fiziologic cu starea de afect patologic, când psihicul făptuitorului se află în stare de iresponsabilitate, adică persoana nu poate să-și dea seama de acțiunile sale ori să le dirijeze, din cauza unei tulburări psihice.

Momente absolut necesare omorului ca acesta să fie considerat ca săvârșit în stare de afect sunt survenirea subită a emoției și condiționarea ei de acțiunile ilegale ale victimei – violența, insulta gravă sau alte acte ilegale sau imorale ale victimei [3, p.52].

Este necesar de menționat că dispoziția

incriminatoare a art.146 C.pen al RM prevede expres că provocarea stării de afect poate fi examinată drept circumstanță atenuantă doar în cazurile când aceasta este datorată următoarelor acte ce sunt considerate drept temeuri ale apariției afectului:

- acte de violență ale victimei – prin care trebuie înțeleasă atât violența fizică, adică orice atentat la integritatea corporală sau sănătate (lovituri, bătăi, vătămări corporale, tentativă de omor), cât și violența psihică – amenințarea cu aplicarea violenței fizice.

- insulta gravă din partea victimei – presupune cuvinte și acțiuni ale victimei, care, din punctul de vedere al moralității, se consideră deosebit de insultătoare și care au provocat persoanei o stare de afect, ca rezultat al înjosirii grosolane a cinstei și demnității acesteia sau a rudelor lui;

- alte acte ilegale sau imorale ale victimei – presupun orice acțiune ilegală sau imorală care a avut sau a putut să aibă consecințe grave pentru vinovat. De exemplu, incendierea casei, accidentare cu automobilul a unui copil, distrugerea unui bun material important, închiderea unicului drum spre casă, o înșelare grosolană din partea unei persoane apropiate, infidelitate conjugală etc. [3, p.52].

Prezența acestor temeuri este necesar să fie apreciată de o expertiză psihologico-pihiatrică care trebuie să cerceteze următoarele probleme ale afectului:

1. aprecierea circumstanțelor ce au provocat infracțiunea, a caracterului relațiilor interpersonale dintre învinuit și victimă în perioada de până la comiterea infracțiunii, dinamica acestor raporturi, cauza conflictului, dezvoltarea lui;

2. cercetarea personalității infractorului – a particularităților individual-psihologice, social-comunicative, a manifestării lor în momentele cu pondere pentru urmărirea penală;

3. analiza fenomenologiei infracțiunii;

4. stabilirea trăsăturilor de personalitate, care au putut contribui la acumularea de energie psiho-nervoasă și la explozia afectivă;

5. stabilirea tipului afectului, diferențierea lui de alte stări emotive sau de reacții afective;

6. diagnosticarea prealabilă a unor pa-

tologii, devieri și recurgerea la serviciul specializat al psihiatrului, neuropatologului etc. [6, p. 271].

Pentru a demonstra starea de afect la persoană este necesar de a stabili dacă actul comis de victimă a influențat direct depășirea pragului delincvențial și trecerea nemijlocită la realizarea actului infracțional. Acest aspect poate fi stabilit prin prisma legăturii de cauzalitate între fapta ilegală sau imorală comisă de victimă și apariția stării de afect la făptuitor.

Frecvent omorul săvârșit în stare de afect este confundat de omorul comis cu deosebită cruzime precum și din motive sadice. Cauza apariției acestei confuzii este că în momentul survenirii afectului persoana nu-și dă seama de acțiunile sale, astfel ea poate să lovească de mai multe ori victima pricinuindu-i suferințe deosebit de chinuitoare. Delimitarea principală în această situație este prezența afectului. Un alt semn distinctiv poate fi faptul că omorul săvârșit în stare de afect îi este caracteristic aspectul faptei prejudiciabile, și anume că niciodată acțiunile sau inacțiunile săvârșite de către infractor nu sunt într-o ordine logică, ele sunt mereu exhaustive, imprevizibile și crude după caracterul lor [6, p. 271].

Este necesar de a explica că momentul apariției stării de afect nu întotdeauna poate să corespundă unui singur act provocator săvârșit de victimă. Starea de afect poate să survină în mod subit în urma unui șir de acte ilegale și provocatoare săvârșite de victimă.

Răspunsul la această întrebare îl putem găsi la autorii autohtoni care susțin că, la cercetarea acestui tip de omor, este necesar de atras atenția asupra faptului că starea de afect poate să apară și mai târziu decât actele provocatoare, dar intenția de a săvârși omorul trebuie să se declanșeze odată cu declanșarea stării de afect fiziologic, iar actul de suprimare a vieții trebuie să fie executat imediat sau după un timp destul de scurt [5, p. 61].

Un rol important în stabilirea stării de afect îl are timpul survenirii acestei stări emotive.

În ceea ce privește stabilirea timpului comiterii faptei la omorul în stare de afect din punct de vedere juridic nu are mare impor-

tanță. Aici are importanță momentul survenirii stării de afect, și anume survenirea stării de afect în mod subit.

Termenul „subit” este definit ca: eveniment care se produce într-un timp foarte scurt și pe neașteptate, brusc, neprevăzut [7].

De aici rezultă că ruptura în timp între factorul declanșator de afect și omorul intenționat comis în stare de afect lipsește sau este nesemnificativă, foarte mică. La acest tip de infracțiune se are în vedere perioada de timp din momentul comiterii de către victimă a actelor imorale, ilegale, violență, insulte grave și survenirea stării de afect în mod subit din momentul comiterii acestor acțiuni.

Aceasta este o emoție intensă apărută subit care durează puțin timp și cuprinde întreaga personalitate în timpul trăirilor, caracterizându-se prin acțiuni expresive.

Săvârșirea infracțiunii în stare de afect, survenit în urma acțiunilor ilegale ale victimei, constituie o circumstanță care atenuează responsabilitatea și are o importanță hotărâtoare atât la calificarea faptei, cât și la individualizarea pedepsei penale.

Concluzii.

Luând în vedere faptul că etapa actuală de dezvoltare a Republicii Moldova este legată strâns de formarea unui stat de drept, unde principiul legalității și alte principii general recunoscute ar sta la baza justiției, se impun cu necesitate și anumite reglementări noi ale relațiilor apărute. Astfel, este necesară studierea mai aprofundată a factorilor care determină apariția afectului pentru a evita erorile comise în cadrul aplicării normelor de drept la calificarea faptelor prejudiciabile de omor săvârșit în stare de afect și nu în ultimul rând la individualizarea pedepsei penale făptuitorului, precum și determinarea unor factori noi ce ar putea provoca apariția stării de afect. O importanță majoră la acest capitol va reveni studierii psihicului uman, care, pe viitor, poate, va ajuta la depășirea acestor situații. De asemenea, este necesar de acordat o deosebită atenție la momentul apariției stării de afect, și anume momentul când afectul apare și durata acestuia. Faptul dat va permite să delimităm când persoana acționa fiind în stare de afect și

când își dădea seama de caracterul prejudicial al faptelor pe care le-a comis, încercând să mascheze intențiile sale criminale prin starea de afect, ca să putem delimita omorul intenționat prevăzut la art.145 C.pen. al RM de omorul săvârșit în stare de afect prevăzut în art. 146 C.pen. al RM. Anume această delimitare are o importanță majoră la calificarea infracțiunii și la individualizarea pedepsei penale.

Referințe bibliografice

1. Codul penal al Republicii Moldova. Comentariu. Redactor responsabil și conducător de ediție: Alexei Barbăneagră, Editura „Sarmis”, Chișinău, 2009.
2. Hotărârea plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova cu privire la practica judiciară în cauzele despre omor premeditat nr.9 din 15.11.1993.
3. Borodac A., „Manual de drept penal. Partea specială”, Ed. Tipografia Centrală, Chișinău, 2004.
4. Bujor V., „Infracțiuni contra vieții și sănătății persoanei”, Chișinău, 2003.
5. Cobășneanu V., Avram M., Popovici T., „Cercetarea infracțiunilor contra persoanei. Ghidul ofițerului de urmărire penală”, Editura ARC, Chișinău, 2004.
6. Rusnac S., „Psihologia dreptului”, Editura: ARC, Chișinău, 2000.
7. <http://dexonline.ro/definitie/subit>, accesat la data de 03.03.2016.